

In Nijmegen waren voor de oorlog bij de verschillende parochies katholieke Scoutinggroepen actief. In juli 1936 nam Pastoor Biesta van de Maria Geboortekerk aan de Berg en Dalseweg in Nijmegen het initiatief tot oprichting van de parochiële verkennersgroep Mgr. Hamergroep. Frans Francissen was de oprichter. Op 8 september vond de eerste bijeenkomst van de verkenners plaats. Deze datum wordt dan ook als oprichtingsdatum gezien. Het hoofdkwartier bevond zich deels in de kelder van de Maria Geboortekerk aan het Mariaplein en deels boven de sacristie. Later verhuisde het naar het parochiehuis.

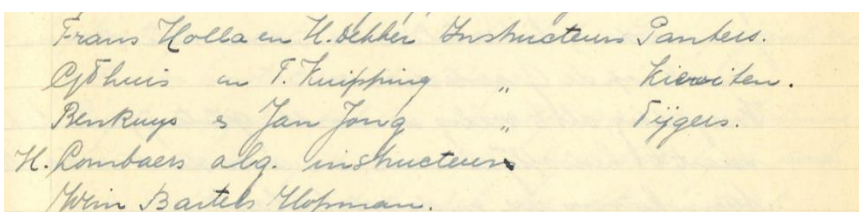
De groep had welpen en verkenners en de leden droegen een bruine das. De groep was vernoemd naar de Nijmeegse Ferdinandus Hubertus Hamer die missionaris was en in Mongolië tot bisschop werd gewijd. Tijdens de Bokseropstand werd hij onder afschuwelijke omstandigheden in juli 1900 ter dood gebracht. Frans J.A. Francissen was de eerste jaren de groepsleider en hopman. Zijn padvindersnaam was Arendsoog.

Vlak voor de oorlog nam Aalmoezenier P. van Kessel het initiatief om een stam op te richten en hij vroeg Hampie Bijlard of hij de nieuwe stam wilde leiden. Op dat moment was Hampie nog lid van de Petrus Canisiusstam van de Sint Jorisgroep, waar ook Jan van Hoof lid van was en Jos de Fraiture oubaas. Op 24 november 1940 richtte Hampie de Mgr. Hamerstam op en werd Baas van de stam. Jos de Fraiture werd oubaas.

Omdat de hopman van de groep in Groesbeek woonde en het Hoofdkwartier van de groep in Nijmegen lag, was er onenigheid bij de politie wie het gebouw moest verzegelen. De groep profiteerde hiervan. De verkenners en stamleden komen op 2 april 1941 's avonds nog samen, hernieuwen hun belofte en weten veel materiaal bij leden onder te brengen voordat het door de bezetter in beslag genomen wordt. Omdat troepbijeenkomsten hierna verboden zijn, komen de verkenners nog een tijdje samen met hun patrouille maar hieraan komt een einde. De stam ging ondergronds verder, eerst onder de naam Debatingclub. Ze kwamen samen bij de Hampie thuis of bij Jenniskens. Langzaam maar zeker keert de Scoutingsfeer weer terug en worden plannen gemaakt om in de zomer van 1942 tien dagen op kamp te gaan naar Hellendoorn. Ze komen zelfs een paar keer illegaal samen in het oude Scoutinggebouw. Er worden verschillende activiteiten ondernomen en hiervan worden ook verslagen gemaakt. De zijn helaas op 18 september 1944 bij Wim Bartels thuis verbrand.

Op initiatief van Pater van Kessel wordt als alternatief voor de verkenners het Jongens Gilde opgericht. Er komen nieuwe jongens van buiten bij en de groep wordt zo ingericht dat eventueel doorgestart kan worden als verkennersgroep. Er worden twee Gildes opgericht,

die onder leiding stonden van Vaandrig Bartels en Vaandrig van Haaren. Op 17 september 1943 wordt de Mgr. Hamertroep

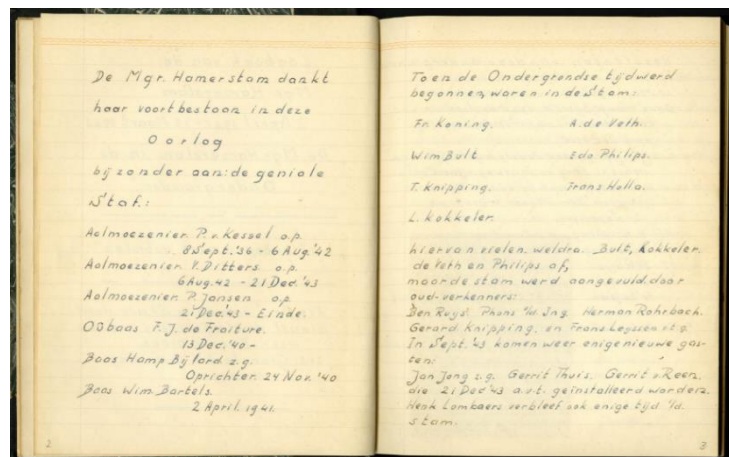

Frans Holla en H. Bekker Instructeurs Pader.
Oud huis en F. Tripping " Kiewiten.
Blenkuys en Jan Jongs " Fijgers.
H. Lombaers alg. Instructeurs
Wim Bartels Hopman.

heropgericht vanuit de Gildes en Bartels wordt hopman. De stamleden nemen de rol van instructeur van de verschillende patrouilles op zich. In het gymnastieklokaal van de school aan de Dominicanenstraat worden op 30 januari 1944 J. Snijders, Manu Baarda, Ton Milder en Arie Beekhuizen worden geïnstalleerd. De Kievitenpatrouille houdt van haar activiteiten een logboek bij.

Vaandrig Wim Bartels werd Baas van de stam toen Hampie begin 1942 naar Duitsland vertrok, waar hij als architect de herbouw van gebombardeerde steden begeleidde. Hij zorgde ervoor dat veel Nederlandse jongens uiteindelijk als dwangarbeider aan de Arbeitseinsatz konden ontsnappen. De stamleden kwamen ondergronds samen, onder andere in de stoffeerderij van dhr. Beerendonk aan de Groesbeekse Dwarsweg en de villa van dhr C. Schretlen, commissionair in effecten, die achteraf woonde aan de Holleweg 67 in Nijmegen. Na het vertrek van Pastoor van Kessel naar Schiedam in augustus 1942, werd Pastoor Van Ditters aalmoezenier. Hij werd op 21 december 1943 opgevolgd door Pastoor P. Jansen.

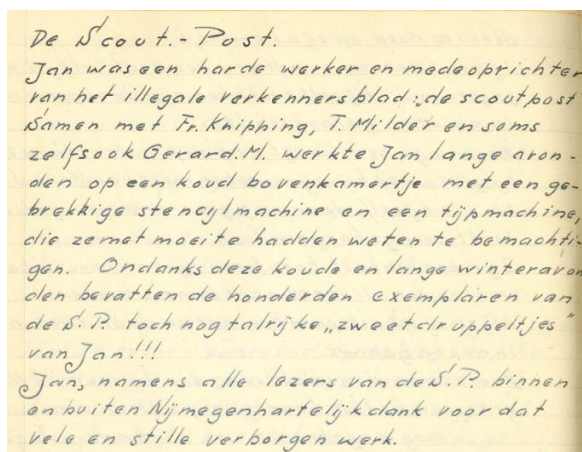
Tot de voortrekkers van het eerste uur behoorden Frans Koning, Wim Bult, Toon Knipping, Couch Kokkeler, A. de Veth, Edo Philips en Frans Holla. De voortrekkers Bult, Kokkeler, de Veth en Philips stopten vrij snel. De oudere de verkenner Ben Ruijs, Gerard Knipping, Fons van den Ing, Herman Rohrbach en Frans Leijssen kwamen daarna de stam versterken. Ook Frans, de broer van Toon en Gerard Knipping, was lid. Gerard hield in de oorlog een logboek bij over de activiteiten van de stam.

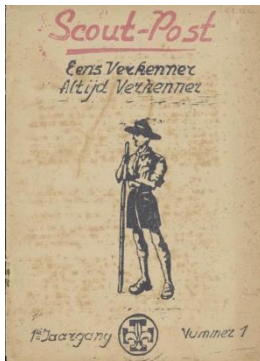

Op 21 december 1943 worden Gerrit van Reen, Gerrit Thuis en Jan Jong als aspirant voortrekker geïnstalleerd. Ook Henk Lombaers was een tijdje lid. Verschillende andere jongens worden in het dagboek als (aspirant) voortrekker genoemd.

Illegaal groepsblad Scoutpost

Op 22 februari 1944 verscheen het eerste nummer van het illegale groepsblad Scout Post. Het kende een vrij grote oplage en er gingen ook exemplaren naar adressen buiten de stad. De redactie bestond uit Ton Milder, Frans Knipping en Jan Jong. Ook Gerard Milder hielp soms mee. Toon Knipping verzorgde de illustraties. Onder gevaarlijke omstandigheden en bij weinig verlichting typten en stencilden ze het blad, mede onder leiding van hopman Wim Bartels. Na het verschijnen van de eerste

nummers wordt de groep opgeschrikt met het bericht dat de hopman is gearresteerd, reden onbekend. De stamleden probeerden contact te houden door langs het raam van het politiebureau te lopen en zacht bekende melodieën te fluiten. Af en toe verschijnt Wim dan voor het raam. Op 10 april kwam hij weer vrij. Mogelijk dat zijn arrestatie samenhangt met het illegale blad. Er verschijnen 7 nummers en de schrijvers en redactie gebruiken schuilnamen.

Op 25 oktober 1944, na de bevrijding van Nijmegen, maakten Gerard Knipping, Ton Milder en Theo Arends het bevrijdingsnummer van de Scoutpost. Samen met Jan Berns komen ze uiteindelijk pas op 5 november toe aan het stencilen en vouwen van 200 exemplaren. Een aantal exemplaren ging naar de Hotel Normandië aan het Keizer Karelplein waar een Scoutclub voor de geallieerden gevestigd was.

Woensdag 25 October

Met Ton Milder en Theo Arends vanmiddag begonnen aan de Bevrijdingsnummer van de Scoutpost. Het was een illegaal verkennersblaadje - altijd provisorisch op stencil gezet en gedrukt.

En terwijl wij met dit "Vrijheidsnummer" bezig zijn re-
gent het weer eens granaten over de bevrijde stad.

Voor de zoveelste keer richten zij weer eens schade aan
en zullen er ongetwijfeld weer slachtoffers vallen.

Het is wel een scherp contrast, terwijl je met dit werk
bezig bent.

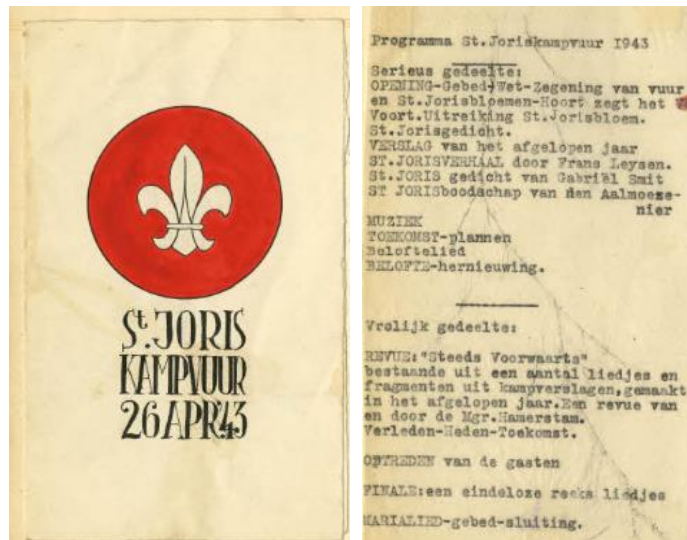
Maar hoe dan ook: We zijn uiteindelijk bevrijd!!!!

Vanuit Oss verschijnt ook een illegaal blaadje onder redactie van Toon Knipping en Bob Dietvors. Dit is het blad 'De Verkenner'. Het blad wordt al snel verspreid van Maastricht tot Leeuwarden en Schiedam. Het werd iedere maand aan diverse adressen verzonden in dienstenvellen van de Raad van Arbeid in Den Bosch.

Ondergrondse activiteiten

Bijzondere illegale activiteiten waren de vieringen van Sint Jorisdag, zoals in 1943 en 1944. Bij het St Joris kampvuur in 1944 wordt de groep opgemerkt door twee Duitse soldaten, die op afstand staan te kijken. Gelukkig worden ze met rust gelaten.

De verkenners en (assistent) voortrekkers gaan tijdens de oorlog, na het kamp in Hellendoorn, nog vaker illegaal op kamp, zoals in de zomer van 1944 naar Sneek.

Onderduiken en dwangarbeid

Jonge mannen moesten in het kader van de Arbeitseinsatz dwangarbeid verrichten in Nederland en Duitsland. Om hieraan te ontkomen doken verschillende voortrekkers onder. Toon Knipping kwam terecht in Oss, Frans Koning in Wanrooy en Frans Leijzen in Overasselt. Fons van den Ing wordt in januari 1943 tewerkgesteld in Drenthe maar krijgt tuberculose en zit de rest van de oorlog in een sanatorium in Berg en Dal. In februari 1943 werd Herman Rohrbach naar Duitsland gezonden om als dwangarbeider in de Arbeitseinsatz te gaan werken. Hij wordt voor zijn vertrek in stilte op de kamer van Wim Bartels als voortrekker geïnstalleerd. Op 26 augustus komt hij weer terug naar Nederland en duikt dan

onder in Oploo. Met Pinksteren 1943 krijgen Ben Ruijs en Gerard Knipping een oproep voor de keuring voor werken in Duitsland. Hun oubaas besluit dat ze direct geïnstalleerd zullen worden als Voortrekker. Pinkstermaandag is het zover voor Gerard en een paar dagen later ook voor Ben. Uiteindelijk worden ze niet opgeroepen en blijven in Nederland. Ben Ruijs gaat ondergronds in St. Anthonis. Ook Ton Schmidt en Henk Lombaers duiken onder.

April-mei staking

André en Wim van der Veer van de Sint Jorisgroep uit Nijmegen raakte betrokken bij het drukken en verspreiden van illegale bladen en pamfletten drukken. Ze werden gearresteerd op 30 april 1943, toen de Duitsers een stapel oproepen tot staking vonden in de drukkerij, de april-mei staking. Op 3 mei werden ze gefusilleerd. Hun ouders lieten op 6 mei in de Petrus Canisiuskerk een sobere requiemmis lezen en hierbij waren veel jongeren, waaronder veel scouts in burger, aanwezig. Gerard Knipping schijft in zijn dagboek over de bijeenkomst.

Overlijden Wijers

Op 22 februari 1944 werd Nijmegen getroffen door een bombardement van Amerikaanse bommenwerpers. Deze ramp kostte bijna 800 burgers het leven. Freddy Weijers, welp bij de groep en leerling op de Lagere School van de Broeders van Liefde in de Hertogstraat, kwam hierbij om toen hij op de Grote Markt bij de tramhalte stond te wachten.

Uitvaart Gerard Milder

Gerard Milder werd in de oorlog lid van het Gilde, een katholieke jeugdorganisatie die na het verbod op Scouting werd opgericht en waar een aantal voortrekkers leiding aan gaven. Sinds 31 juli 1944 was hij in de Scoutinggroep opgenomen. Op 23 augustus 1944 gaat hij met zijn tweelingbroer Tonny zwemmen in de Waal. Hij verdrinkt en een paar dagen later bij zijn uitvaart zijn meer dan 30 scouts in burgerkleding aanwezig.

Laatste illegale bijeenkomst

Op 10 september 1944 komt de voltallige stam voor het laatst illegaal samen bij de familie Ruijs, onder leiding van Wim Bartels. Ze maken plannen voor diensten die ze kunnen aanbieden nu de bevrijding van Nederland op handen lijkt.

Operatie Market Garden

Op 17 september 1944 begint de operatie Market Garden. Direct na de eerste bombardementen en beschietingen waren voortrekkers van de groep actief, Gerard en zijn broer Frans Knipping hielpen met het ontruimen van het Wilhelminaziekenhuis en verschillende jongens zijn druk met het blussen van branden, want door alle beschietingen en bewuste brandstichting door de bezetter staat de stad in brand. Het zijn gevaarlijke activiteiten want de bombardementen en luchtgevechten gaan ondertussen gewoon door.

Op 21 september 1944 is de Waalbrug in Nijmegen ingenomen en kunnen scouts weer hun uniform aantrekken. Gerard en Frans verschijnen in uniform aan het ontbijt op hun schuiladres aan de Rembrandstraat. De padvindsters, verkenners en voortrekkers melden zich die dag bij Kweekschool de Klokkenberg waar hoofdcommissaris en districtcommissaris Arie Oosterlee van de NPV directeur is. Ook de districtcommissaris van de Katholieke Verkenners Leo van der Kun is hier. De jongens krijgen opdrachten om te helpen met het overbrengen van boodschappen omdat de telefoonlijnen niet meer werken en het verlenen van hulp in schuilkelders en ziekenhuizen.

Jan Jong gesneuveld

Gerard Knipping krijgt samen met medevoortrekker Jan Jong opdracht om een boodschap weg te brengen. Beiden zijn in voortrekkersuniform. Jan komt hierbij om nadat hij door granaatscherven getroffen is, waarschijnlijk afgevuurd tijdens de luchtgevechten tussen Engelse en Duitse jachtvliegtuigen in de strijd om de Waalbruggen. In zijn dagboek beschrijft Gerard hoe hij de familie inlicht en de begrafenis van zijn vriend en medescout regelt. Tijdens de dienst lezen Gerrit Thuis en Gerard Knipping de requiemmis. Regelmatig moeten ze schuilen voor granaat inslagen tijdens de uitvaartdienst en de tocht van de noodkerk naar de begraafplaats.

Intelligence Service

Toon Knipping keerde terug uit de onderduik in Oss, ging als tolk aan de slag bij de Intelligence Service en werd geplaatst bij het 2nd Bataljon Irish Guards. Toon neemt deel aan de gevechten in de Betuwe en komt via Leeuwarden terecht in Leipzig. Ook Wim Bartels en Ben Ruijs gaan als tolk aan de slag. Wim komt uiteindelijk met de bevrijders terecht in Denemarken. Harry Deckers zit ergens in Berg en Dal bij de Airborne Troops waar hij deelneemt aan de gevechten.

Oud Burgergasthuis

De stamleden Gerard Knipping, Frans Holla, Gerrit van Reen, Frans Koning, Herman Rohrbach, Ben Ruijs, Ton Schmidt en Kees Holla worden ingezet bij het Oud Burgergasthuis en de daarachterliggende bunker. Hier waren burgers al meer dan 10 dagen aan het schuilen voor het oorlogsgeweld. Ze ruimen de boel op en richten de bunker in als noodhospitaal. Later gaan Wim Bartels, Frans Holla en Wim Leseman aan de slag op het Dominicuscollege, dat dienst doet als doorvoerkamp voor bewoners uit de Betuwe naar Brabant en België. Gerard Knipping en een aantal anderen gaan aan de slag op de Annastichting als ordonnans, bom disposal assistents en in de administratie. Frans Koning raakt op 29 oktober 1944 gewond door een granaatscherf en wordt opgenomen in het ziekenhuis.

Weer bijeen

Op 13 november 1944 vindt de eerste stambijeenkomst in bevrijd gebied plaats. Toon, Gerard en Gerrit van Reen gaan naar het huis van Oubaas de Fraiture. Een deel van de stamleden kent elkaar niet, omdat ze in onderduik gezeten hebben. Ze herdenken Jan Jong en staan stil bij Harm Bijlard van wie ze nog geen nieuws hebben. Later blijkt dat hij in gevangenschap is omgekomen. Een dag later gaan Gerard en Frans Knipping met Ton Milder en Jan Snijders naar de Scoutclub, een club voor geallieerden in het Hotel Germania aan het Keizer Karelplein dat is omgedoopt tot Hotel Normandië. Ook Toon Knipping, Gerrit van Reen, Frans Holla Ben Ruijs en andere stamleden zijn er.

Na de oorlog komen stamleden op verschillende plekken terecht. Frans Koning, Gerard Thuis en Gerrit van Reen gaan naar Nederlands Indië, Toon Knipping en Frans Leysen nemen dienst bij de Royal Air Force (RAF), Ben Ruijs vertrekt naar Australië en Wim Bartels zit in Duitsland.

Op 17 september 1945 ontvingen verschillende verkenners, padvinders en voortrekkers, waaronder Gerard Knipping, van Generaal James Gavin van de 82^e Airborne Division op het Keizer Lodewijkplein bij de Waalbrug het insigne als dank voor *'verleende diensten in welke vorm dan ook bij de bevrijding van Nijmegen'*.

De groep gaat door na de oorlog en krijgt in mei 1945 toestemming om te splitsen in twee troepen. Gerard Miltenburg wordt waarnemend hopman en Gerard Thuis vaandrig van troep 1 en G. Bakker wordt hopman, samen met Herman Rohrbach als vaandrig bij troep 2. Ook Gerrit van Reen neemt een tijdje de rol van vaandrig waar.

De groep fuseerde in 1980 met de Stephanusgroep van de St. Stephanusparochie aan de Berg en Dalseweg. De groepsnaam werd midden jaren 1980 veranderd in Scouting Hamer en in 1992 fuseerde de groep met de St.-Tarcisiusgroep tot Scouting Nijmegen Oost. De groep heeft een kring van oud voortrekkers en oud leiding, de Harmen Bijlardkring.

Meer informatie

[Studiezaal Nijmegen – 689 Logboek Hamerstam - Collectie Tweede Wereldoorlog Nijmegen 1931 - 2019](#)

[Studiezaal Nijmegen - 579 – fragment bezetting 1942 - Collectie Tweede Wereldoorlog Nijmegen 1931 - 2019](#)

[Studiezaal Nijmegen - 579 – Nijmegen onder granaatvuur 1944 1945 transcriptie - Collectie Tweede Wereldoorlog Nijmegen 1931 - 2019](#)

[Studiezaal Nijmegen - 579 – Nijmegen onder granaatvuur 1944 – 1945 - Collectie Tweede Wereldoorlog Nijmegen 1931 - 2019](#)

[De Ondergrondse Pers 1940-1945, 3e herziene druk door Drs. Hans de Vries \(wikimedia.org\)](#)

[Studiezaal Nijmegen - Mgr. Hamergroep var119 \(noviomagus.nl\)](#)

[Studiezaal Nijmegen - De Gelderlander 19/10/1956](#)

[Resultaten voor: Scout Post | CollectieGelderland](#)

[Studiezaal Nijmegen - 689 Mgr. Hamergroep \(Scouting Nijmegen-Oost\) 1936 – 1991 dl 2](#)

[Studiezaal Nijmegen - 689 Mgr. Hamergroep \(Scouting Nijmegen-Oost\) 1936 – 1991 logboek Kievitenpatrouille](#)

Dit verhaal is onderdeel van *Scouts in de oorlog*, een verzameling verhalen als eerbetoon aan al die (oud) scouts die zich ingezet hebben voor onze vrijheid en hulp aan de medemens of die slachtoffer werden van oorlogsgeweld, in Nederland en het verre oosten. Met de verhalen willen we inspiratie bieden aan de scouts van nu, in hun wekelijkse activiteiten en als voorbereiding op hun bijdrage aan lokale herdenkingen. Kijk op <http://vrijheid.scouting.nl> voor meer informatie en alle andere verhalen.